

Логоша В. В.

кандидат юридичних наук, юристконсульт

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Стаття присвячена розкриттю проблем в сфері державного управління забезпеченням енергетичної безпеки України в сучасних умовах. Визначено, що забезпеченням енергетичної безпеки виступає головним завданням функціонування національних урядів. Будь-яка держава обирає для себе галузь та стратегічні напрями державної політики в сфері забезпечення енергетичної безпеки, з огляду на власні національні інтереси. Тому регулювання в даній сфері значно відрізняється та залежить законодавства, системи державного управління та розвитку енергетичних ринків.

Загальновідомо, що в умовах сучасності енергетична безпека вважається найважливішим чинником для забезпечення економічної безпеки держави. Це пов'язано з тим, що дестабілізація діяльності енергетичної галузі може спричинити перебої в роботі виробництв, внаслідок чого може зменшити рівень конкурентоспроможності на вітчизняному та міжнародному ринку, що безумовно позначиться на соціальній сфері. Практика розвинутих країн свідчить, що гармонійно розвинуті енергетичні системи становлять міцне підґрунтя для стабільного економічного розвитку.

На даний час наша держава стикається з проблемою, пов'язаною із високою енергоємністю валового внутрішнього продукту, що підтверджує низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної економіки. В свою чергу, це пов'язано із недостатньою енергоефективністю, фінансовою нестабільністю та низькою купівельною спроможністю населення. Програми розвитку, покликані підвищити енергоефективність держави, не тільки дозволять належним чином інтегруватися нашій економіці, а й знизити імпортозалежність енергетичних ресурсів. Тому, розв'язання проблем в сфері забезпечення енергетичної безпеки набуває пріоритетного значення для економічної стабілізації в Україні в найближчому майбутньому.

Встановлено, що проблеми державного управління забезпеченням енергетичної безпеки України пов'язані із фізичним руйнуванням енергетичної інфраструктури через російсько-українську війну, залежністю від імпорту окремих енергетичних ресурсів, недостатнім розподілом джерел енергії, високою зношеністю об'єктів, неефективною координацією між різними органами влади, а також недостатністю інвестицій у модернізацію та розвиток «зеленої» енергетики. При цьому вирішити вище наведені проблеми у сфері державного управління забезпеченням енергетичної безпеки України можна за рахунок модернізації та відновлення об'єктів енергетичної інфраструктури, розвитку відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності та енергозбереження, забезпечення ефективного розподілу джерел постачання енергетичних ресурсів та зміцнення співробітництва з міжнародними партнерами.

Ключові слова: державне управління, енергетика, енергетична безпека, забезпечення енергетичної безпеки, проблеми, напрями вирішення.

Постановка проблеми. За умов сучасних глобальних та економічних випробувань забезпечення енергетичної безпеки набуває виняткової актуальності та значущості в якості складового елемента національної безпеки для нашої держави. Найбільш вираженою ця проблема є в сучасних умовах російської агресії, коли Україна наражається на різні виклики у енергетичному

секторі, що можуть спричинити серйозні наслідки для надійного та всебічного покращення становища країни. Дослідження даної проблематики володіє важливим теоретично-практичним значенням, адже його результати визначають здатність нашої держави ефективно подолати енергетичні виклики та зміцнити державу в умовах кризового періоду. Гарантування безперебійної

роботи енергосистем виступає ключовим елементом національної безпеки держави, а в сучасних воєнних умовах дана проблематика набуває ще більшої гостроти та складності.

Варто зазначити, що проблеми в шляхах забезпечення енергетичної безпеки України в сучасних воєнних умовах криються в її залежності від імпорту російських енергетичних ресурсів, що суттєво загрожує національній безпеці. Це передусім пов'язано з такими проблемами, зокрема макроекономічні виклики, недостатність енергетичних ресурсів при призупинення постачання зі сторони Росії, а також обмеженість розподілу джерел енергопостачання з огляду на геополітичне становище та недостатність ресурсів. Брак та неефективність відповідних стратегій та рішень стосовно розвитку вітчизняної енергетичної сфери та залучення зовнішнього фінансування у сферу альтернативної енергетики активізує дану проблему, становлячи небезпеку для стабільного розвитку держави.

На нашу думку, дане дослідження дасть можливість визначити визначальні аспекти вітчизняній енергетичної політики, виявити недоліки та визначити ключові вектори для забезпечення енергетичної безпеки держави в умовах російської агресії та геополітичних викликів. Актуальність дослідження випливає з потреби у розробці дієвих стратегій та заходів, спрямованих на зменшення імпортової залежності нашої держави та підвищення самостійності у даній сфері. Через це дослідження даної проблематики слід вважати істотним кроком на шляху до розробки стратегій, спрямованих на зміцнення енергетичної безпеки держави та забезпечення її стабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дану проблематику досліджували такі науковці як В. Івкін, Я. Коваль, Т. Мельник, К. Наумчук, О. Острогляд, А. Путінцев, Г. Рябцев, О. Салюк-Кравченко, Т. Тростенюк та інші. Водночас, не дивлячись на великий масив напрацьованих різними науковцями даної проблематики, існує чимало проблем в сфері державного управління забезпеченням енергетичної безпеки України, що потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття проблем в сфері державного управління забезпеченням енергетичної безпеки України в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Енергетичний сектор наділений ключовим значенням у забезпеченні національної безпеки та соціально-економічної стабільності. Її стабільна діяльність

лежить в основі для функціонування промислової, соціальної, транспортної сфер та зміцнення обороноздатності країни. В сучасних воєнних умовах в Україні, енергетичний сектор став головною ціллю країни-агресора, оскільки безперервно атакують електростанції, здійснюють кібератаки на диспетчерські системи, поширюється неправдива інформація та створюється штучна недостатність ресурсів. Такі багатоаспектні загрози не тільки ведуть до масштабних руйнувань, а й до дестабілізації управлінських процесів, зниження ефективності реагування країни на надзвичайні обставини, що в результаті загрожує енергетичній самостійності нашої держави. Ця ситуація потребує глибинного перегляду механізму державного управління забезпеченням енергетичної безпеки України.

Як зазначають О. Острогляд, К. Наумчук та Т. Тростенюк «на сучасному етапі розвитку України вищі органи державного управління включали забезпечення енергетичної безпеки у стратегії національної безпеки. Проте, політично-економічна ситуація в країні відкрила недоліки у державній політиці забезпечення енергетичної безпеки, особливо з точки зору ефективності та енергонезалежності, яка реалізувалася з часу отримання незалежності. Від моменту проголошення незалежності України було сформовано ефективну та цілісну державну політику у сфері енергетичної безпеки, втім підтримка належного рівня ускладнювалась завдяки декларативності та не узгодженості чинних законодавчих актів, а саме відсутності об'єктивного уявлення про реальний стан енергетичної безпеки та пріоритетних шляхів у подоланні загрозливих явищ, які виникають» [3, с. 62].

В сучасних умовах російської агресії по відношенню до нашої держави, забезпечення енергетичної безпеки набуло виняткової актуальності. Україна докладає чимало зусиль для створення самостійних енергетичних ринків, посилення співробітництва з країнами Європейського Союзу (ЄС) та іншими суб'єктами міжнародних відносин. Це виражається у реалізації відповідних норм ЄС у національне право, відновлення об'єктів енергетичної інфраструктури та залучення іноземного капіталу у розвиток енергетичної сфери. Успішне інтегрування нашої держави до енергетичної системи ЄС потребує також «розвитку інституційної спроможності та посилення ролі державних регуляторних органів. Незалежність регуляторів та їх здатність ефективно виконувати свої функції є ключовими для забезпечення

стабільності та прозорості ринку. Важливим аспектом є забезпечення відповідності національного законодавства європейським стандартам і нормам, що регулюють функціонування енергетичних ринків. Зміцнення енергетичної безпеки також пов'язане з розвитком відновлюваних джерел енергії» [6, с. 269]. Тому впровадження технологій відновлюваної енергетики дозволить зменшити парникові викиди, підвищити екологічну стійкість та розгалужити шляхи постачання енергії. Україна володіє суттєвим потенціалом у сфері «зеленої» енергетики, що відіграє важливу роль у забезпеченні енергетичної самостійності.

Варто підкреслити, що в сучасних умовах спостерігається недостатність традиційних підходів до управління енергетичною галуззю, що пов'язано з їхньою орієнтацією здебільшого на стабільне середовище в мирний період та розвитку ринку з поступовим впровадженням сучасних змін. Погоджуємося з думкою Я. Каваль, «система планування, управління ризиками, регулювання і контролю не передбачала дій у ситуаціях масових руйнувань, кібератак, цілеспрямованого тиску з боку держави-агресора чи системного дефіциту ресурсів. Багато елементів управління, таких як нормативно-правова база, стратегічні документи, кадрова політика та моделі взаємодії між органами влади, виявилися неготовими до функціонування в умовах надзвичайного стану, нестабільності та багатоаспектної загрози» [1, с. 366]. Так, «існуюча система управління енергетичною безпекою була надто централізованою, інертною до змін і недостатньо інтегрованою з системою національної безпеки, що обмежувало швидкість та ефективність реакції на кризи. Механізми стратегічного прогнозування виявилися не адаптованими до сценаріїв гібридної війни, де загрози мають мультифакторний, асиметричний характер. Крім того, державні інститути зіштовхнулися з браком ресурсів, технічного оснащення, цифрових інструментів та кваліфікованого персоналу, здатного оперативно реагувати на складні енергетичні виклики» [2, с. 48].

Через це з'являється об'єктивна необхідність у перегляді та глибокому оновленні підходів до системи державного управління забезпеченням енергетичної безпеки. Зокрема це потребує узгодження енергетичних стратегій з сферою безпеки й оборони; розвиток адаптивних систем реагування на надзвичайні обставини; введення новітніх цифрової системи управління даними; оновлення нормативно-правового забезпечення згідно із гібридними загрозами; зміцнення горизонталь-

них зв'язків між органами публічної влади, бізнесом і громадськістю; впровадження найкращого зарубіжного досвіду та засобів допомоги у сфері енергетичної безпеки.

В свою чергу, модернізація системи публічного управління забезпеченням енергетичної безпеки потребує підвищення ефективності роботи органів публічної влади. Це передбачає «розробку підходів до оцінки їхньої результативності, враховуючи глобалізаційні впливи та забезпечення сталого розвитку» [4, с. 67]. Відтак, удосконалення державного управління в енергетичному секторі вважається важливою передумовою для забезпечення енергетичної безпеки і збалансованого розвитку країни. Введення комплексного механізму управління, із врахуванням новітніх виклики дасть можливість підвищити ефективність діяльності енергетичної системи та її пристосування до мінливих умов.

Серед головних принципів державного управління забезпеченням енергетичної безпеки України варто виокремити: «захист національних інтересів, що передбачає пріоритет загальнодержавних інтересів під час оптимізації енергетичних балансів; енергетична самодостатність, відповідно до якої перевага віддається інтенсивному розвитку власної ресурсної й технологічної бази, передусім ширшому використанню низьковуглецевих джерел і технологій із найвищими коефіцієнтами перетворення енергії; диверсифікація, що передбачає, що національна економіка не повинна надмірно залежати від будь-якого джерела, маршруту чи постачальника енергетичних ресурсів і технологій; взаємозамінність ресурсів, відповідно до якої темпи споживання вичерпних ресурсів не повинні перевищувати темпи освоєння джерел їхнього заміщення; екологічна прийнятність, відповідно до якої розвиток паливно-енергетичного комплексу не має супроводжуватися випереджаючим зростанням його негативного впливу на навколишнє середовище; економічна ефективність, що передбачає максимізацію кінцевого прибутку від експлуатації природних ресурсів та економічно ефективну роботу всіх галузей паливно-енергетичного комплексу; раціональне використання, що передбачає пріоритет внутрішнього споживання ресурсу перед його експортом чи використанням як первинного енергоносія; баланс інтересів, що має на увазі рівне врахування інтересів виробників (постачальників) і споживачів паливно-енергетичних ресурсів» [5].

Беручи до уваги все вище зазначене, загальна мета державного управління забезпеченням енергетичної безпеки України має полягати

у формуванні здатності країни надійно та безпечно, економічно ефективно та екологічно прийнятно задовольняти усі існуючі суспільні потреби в енергетичних ресурсах, забезпечувати збалансований розвиток економіки і відстоювати національні інтереси незважаючи на вплив зовнішніх та внутрішніх факторів. Тому з метою вирішення всіх існуючих проблем в сфері державного управління забезпеченням енергетичної безпеки України в сучасних умовах необхідно законодавчо закріплювати антикризове управління як системну функцію; розробити стратегічні плани поствоєнного відновлення енергетичного сектору; активізувати цифровізацію державного управління в сфері енергетики; гарантувати фінансову стабільність відновлення за допомогою міжнародних механізмів. Це сприятиме не тільки подоланню поточних кризових викликів, але й створенню нового, більш стійкого і гнучкого енергетичного управління. Через це, держава мусить докласти чимало зусиль для переходу від здебільшого реактивного до проактивного механізму управління енергетичним сектором.

Висновки. Отже, беручи до уваги все вище наведене можна дійти висновку, що проблеми державного управління забезпеченням енергетичної безпеки України пов'язані із фізичним руйнуванням енергетичної інфраструктури через російсько-українську війну (масштабні знищення та пошкодження об'єктів енергетичної інфраструктури в результаті військових дій суттєво знижують стабільність енергетичної системи), залежністю від імпорту окремих енергетичних ресурсів (попри володіння власними ресурсами, Україна певним чином залежить від імпорту паливно-енергетичних ресурсів, що робить її вразливою до впливу зовнішніх чинників), недостатнім розподілом джерел енергії (недостатній розвиток відновлюваної енергетики та залежність від окремих видів палива знижують гнучкість вітчизняної енергетичної системи), високою зношеністю об'єктів (більшість об'єктів вітчизняної енергетичної інфраструктури є застарілими та має високий рівень фізичного та морального зносу, що вимагає стабільних інвестицій у їх оновлення та удосконалення), неефективною координацією між різними органами влади (брак чіткої координації між різними державними органами, які несуть відповідальність за забезпечення енергетичної безпеки, може викликати дублювання функцій), а також недостатністю інвестицій у модернізацію

та розвиток «зеленої» енергетики (брак інвестицій у нові проекти, удосконалення наявних потужностей та розвиток відновлюваних джерел енергії можуть певним чином обмежувати можливості забезпечення енергетичної самостійності та безпеки).

При цьому вирішити вище наведені проблеми у сфері державного управління забезпеченням енергетичної безпеки України можна за рахунок модернізації та відновлення об'єктів енергетичної інфраструктури, розвитку відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності та енергозбереження, забезпечення ефективного розподілу джерел постачання енергетичних ресурсів та зміцнення співробітництва з міжнародними партнерами. Важливу роль при цьому відіграє також і розробка та впровадження ефективної державної політики у енергетичній сфері, що охоплює регулювання споживання, моніторинг ресурсів та стимулювання учасників ринку. Розглянемо ці напрями детальніше:

1. Модернізація та відновлення об'єктів енергетичної інфраструктури потребує відновлення пошкоджених інфраструктурних об'єктів (пріоритетом повинно бути відновлення об'єктів енергетичної інфраструктури, що зазнали пошкоджень в результаті воєнних дій, для забезпечення стабільного енергопостачання), а також модернізацію обладнання (потрібно модернізувати паливно-електричні печі та інші види енергетичного обладнання з метою підвищення його ефективності та зменшення втрат енергії).

2. Розвиток відновлюваної енергетики передбачає зростання питомої ваги відновлюваних джерел енергії (зростання використання сонячної та вітрової енергії виступає ключовим напрямком в контексті зниження залежності від традиційних джерел енергії) та відновлення зеленої енергетики (активне відновлення та розвиток вітрових та сонячних електростанцій з метою забезпечення енергетичної самостійності).

3. Підвищення енергоефективності та енергозбереження вимагає регулювання енергоспоживання (введення систем для регулювання споживання енергетичних ресурсів від виробництва до кінцевого споживання) моніторинг використання ресурсів (безперервний моніторинг споживання енергетичних ресурсів для виявлення та усунення неефективності), а також підвищення мотивації (стимулювання учасників ринку до економного витрачання ресурсів шляхом реалізації відповідних заходів та мотиваційних програм).

4. Забезпечення ефективного розподілу джерел постачання енергетичних ресурсів потребує зниження залежності від одного джерела (диверсифікація паливно-енергетичного балансу за рахунок залучення різних джерел енергії) та використання біопалива (розширення використання біопалива в якості альтернативного джерела енергії).

5. Зміцнення співробітництва з міжнародними партнерами, зокрема залучення міжнародного

сприяння та обмін досвідом (запозичення успішного світового досвіду в сфері управління енергетичною безпекою).

На нашу думку, впровадження всі вище наведені заходів дозволить здійснювати ефективне державне управління забезпеченням енергетичної безпеки України, що позитивно позначиться як на розвитку самої галузі, так і збалансованого розвитку держави в цілому.

Список літератури:

1. Коваль Я. С. Державне управління енергетичною сферою в умовах гібридної війни: стратегічні підходи та інструменти. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2025. № 24. С. 362–372.
2. Мельник Т. В. Інституційні засади управління енергетичною безпекою в умовах війни. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2023. № 6. С. 44–53.
3. Острогляд О. В., Наумчук К. М., Тростенюк Т. М. Стан державного управління енергетичною безпекою України. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Випуск 1. С. 60–66.
4. Путінцев А. В., Івкін В. І. Сучасні аспекти розвитку публічного управління в контексті енергетичного сектору. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2025. № 3. С. 65–70.
5. Рябцев Г. Л. Пріоритети сучасної енергетичної політики. URL: <https://surli.cc/scqkha>
6. Салюк-Кравченко О. О. Механізми забезпечення енергетичної безпеки в Україні: виклики та перспективи. *Наукові перспективи*. 2024. № 8. С. 266–275.

Lohosha V. V. PROBLEM ASPECTS IN THE SPHERE OF STATE MANAGEMENT OF ENSURING UKRAINE'S ENERGY SECURITY IN MODERN CONDITIONS

The article is devoted to revealing the problems in the sphere of state management of ensuring Ukraine's energy security in modern conditions. It is determined that ensuring energy security is the main task of the functioning of national governments. Any state chooses for itself the industry and strategic directions of state policy in the sphere of ensuring energy security, taking into account its own national interests. Therefore, regulation in this area differs significantly and depends on the legislation, the system of state management and the development of energy markets.

It is well known that in modern conditions, energy security is considered the most important factor for ensuring the economic security of the state. This is due to the fact that destabilization of the energy sector can cause disruptions in the work of production, which can reduce the level of competitiveness in the domestic and international markets, which will certainly affect the social sphere. The practice of developed countries shows that harmoniously developed energy systems constitute a solid foundation for stable economic development.

Currently, our state is facing a problem associated with the high energy intensity of the gross domestic product, which confirms the low level of competitiveness of the domestic economy. In turn, this is associated with insufficient energy efficiency, financial instability and low purchasing power of the population. Development programs designed to increase the energy efficiency of the state will not only allow our economy to properly integrate, but also reduce import dependence on energy resources. Therefore, solving problems in the field of ensuring energy security is of priority importance for economic stabilization in Ukraine in the near future.

It has been established that the problems of state management of ensuring the energy security of Ukraine are associated with the physical destruction of the energy infrastructure due to the Russian-Ukrainian war, dependence on imports of certain energy resources, insufficient distribution of energy sources, high wear and tear of facilities, ineffective coordination between various authorities, as well as insufficient investment in the modernization and development of "green" energy. At the same time, the above problems in the sphere of state management of ensuring the energy security of Ukraine can be solved by modernizing and restoring energy infrastructure facilities, developing renewable energy, increasing energy efficiency and energy saving, ensuring the effective distribution of energy resource supply sources, and strengthening cooperation with international partners.

Key words: state management, energy, energy security, ensuring energy security, problems, directions of solutions.